

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט לקט דרושים ומאמרים, כביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' צו תשפ"ה

בית יעקב

תקון השכינה בלמוד הלילה

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו (ו ב).

שאנת הבורא יתברך על חורבן נווהו בשעת הצות

גדולה ונשגבה מאד מעלת קימת האדם לעבד את בוראו בזמן חצות הלילה, להתאבל על חרבן הבית ולהתחנן על בנינו בקרוב, ולעסוק בשירות והשבחות ובתורת ה' כל הלילה עד הבקר. שכן, בזמן זה מסתימת ירידתה של השכינה הנקראת 'רחל' מעולם האצילות לעולם הבריאה. ומיד כאשר קורה הדבר בזמן חצות בדיוק, שואג הקדוש ברוך הוא וממרר בבכי כפיכול על חרבן נווהו. אז מצטרפת לבכיה זו גם השכינה הקדושה, בשעה שהיא מסיימת את ירידתה לעולם הבריאה בזמן חצות הלילה, ודבר זה גורם לה צער עצום, ממש כצער מיתה, ומשום כך היא צועקת ומיללת במרירות. אמנם, בראותה את בניה קמים להשתתף עמה בצערה, ואחר כך קמים ועוסקים בתורה עד הבקר, מתנחמת היא מצערה, ושמחה בפסיע המתקבל מהם.

תיקון חצות ולימוד התורה לאחריו

רבנו זי"ע א כותב על כך (מעגלי צדק, אות קר"ף), כי משום כך, צריך האדם להקדיש את כל חציו השני של הלילה לתקון השכינה הקדושה הנקראת 'רחל'. בתחלה יתאבל על גלותה, ומיד כשיקום משנתו ישתתף בצערה לבכות ולמרר בבכי על שפלותה ודלותה, אך לאחר מכן יאזר חיל וילבש עז לעסוק בתורה הקדושה כל הלילה עד הבקר.

שני חלקי בחינות השכינה ואופני תיקונם

כי הנה, כתב רבנו האר"י זי"ע א (שער הכוונות דרושי הלילה ד), כי שני סוגים יש בלמוד התורה. למוד התורה לשמה, בכל שעות היממה, מתקן את בחינת השכינה הנקראת 'לאה'. שכן, תבת 'לשמה' יש לפרשה בגוטריוקון - לשם ה' - כלומר, לשם השכינה הקדושה הנקראת ה', שהיא אות ה"א האחרונה שבשם הו"ה, והיא בחינת 'לאה'. אכן, למוד התורה שמחצות הלילה ועד הבקר מתקן את בחינת 'רחל'. וידוע שהתורה נקראת 'רנה' (ויקרא רבה יט א), והיא מועילה לתקון השכינה ששמה 'רחל', כי 'רנה' עולה בגימטריא 'היא רחל' עם הכולל (255). ועוד, ש'רחל' ראשי תבות 'דנת חצות לילה'.

תיקון בחינת 'רחל' - רינה של תורה

גם ענין יקר זה נרמז כאן בפסוקי פרשת העולה, וכפי שיתבאר לפנינו: 'זאת תורת העלה - תבת 'העלה' הנכתבת במלוי כזה: ה"י ע"ן למ"ד ה"י, בצרוף ארבע אותיות התבה, עולה בגימטריא כחשבון שם השכינה - 'רחל' (258). 'היא העלה על מוקדה' - זהו רמז לדרך תקון השכינה על ידי רנה של תורה, כי תבות 'על מוקדה' עולות בגימטריא 'רנה' (255).

שני חלקי הלילה ושמותיהם

והנה, כבר נתבאר למעלה כי חציו הראשון של הלילה נקרא 'ליל', ורק מחצות ואילך נקרא בשם 'לילה'. לכן אומר הכתוב, כי רנת התורה מתקיימת 'כל הלילה עד הבקר' - בחציו השני של הלילה, שהוא החצי הקרוב לבקר.

לימוד תורה מתוך צער על השכינה

עוד מוסיף הכתוב, כי כשם שבתחלת הלמוד יש לפתח בהשתתפות ואבל על צער השכינה, ורק לאחר מכן לפתח בלמוד, כך גם בכל זמן הלמוד אין להסיח דעת מגלות השכינה, אלא יהיה הלמוד באופן זה אשר 'אש המזבח תוקד בו' - אש וחמימות של צער על השכינה, שהיא המביאה את האדם לעמל בתורה בכל כחו, כדי לתקנה ולהחיש גאולתה.

יראת יעקב

בכל לילה הנשמה עולה למעלה

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו (ו ב).

אפשר לרמז, דהנשמה בכל לילה עולה למעלה, ולא כל אדם זוכה לעלות לראות פני המלך, אינו זוכה רק מי ששומר עצמו מלחטא ביום ומתפלל שלש תפלות כראוי, ובלילה לא ישכב עד שיקרא קריאת שמע על מטתו ויתודה ויפקיד רוחו ביד האל הנאמן, ואז זוכה שתעלה נשמתו למעלה, ובעת שיקרא קריאת שמע ימסר עצמו על קדוש ה'.

הקורא קריאת שמע כראוי זוכה שתעלה נשמתו

זהו שנאמר זאת תורת העלה, רומז על הנשמה שזוכה לעלות בלילה, דלא כל הנשמות זוכות לעלות כמו שכתבנו. ומפרש הכתוב, תדע לך מי העולה, היא העלה על מוקדה על המזבח, דהינו מי שלא שכב עד שקרא קריאת שמע ומסר עצמו על קדוש ה', וזהו על מוקדה, דהינו שמסר עצמו לשרפה על קדוש ה' הרמוז במזבח שהשבונו 'אל הו"ה', וגוף המזבח בעצמו רומז לשכינה. ומה שאמר כל הלילה עד הבקר, הכונה כפי מה שכתב האר"י ז"ל (שער הכוונות דרושי קריאת שמע דרוש א) דעל ידי קריאת שמע נעשה שלמות בשכינה כדי שתהיה ראויה לזווג, וקריאת שמע של שחרית היא הגורמת הזווג שבעת תפלת שחרית ועת תפלת מנחה, וקריאת שמע שעל המטה היא הגורמת הזווג שמחצות לילה עד הבקר. והנה ידוע שחצות לילה הראשון נקרא 'ליל', וחצות האחרון נקרא 'לילה'. וזהו שנאמר על מוקדה על המזבח, שמסר עצמו על קדוש ה' בעת שכיבה, ובזה עשה תקון למזבח שהוא השכינה. כל הלילה, דהינו מחצות לילה ואילך הנקרא לילה, דקריאת שמע שעל המטה היא הגורמת הזווג הוא עד הבקר. והנה 'תורת העלה היא', ראשי תבות גימטריא 'שמע':

מצטער בצער השכינה ואינו חושא

ומה שנאמר ואש המזבח תוקד בו, לרמז דהאדם הזה מצטער ודואג הרבה, ואש דולקת בקרבו על גלות השכינה וצערה, וכל מי שמצטער על צער השכינה פשוט הוא שירא מלחטא ושומר עצמו כדי שלא לפגם בה חס ושלום. לזה אמר ואש המזבח תוקד בו, דהינו, שתמיד אש תוקד בו על עסקי המזבח שהיא השכינה שהיא בצער, וכיון שכן ודאי שומר נפשו שלא לחטא, ובזה זוכה שתעלה נשמתו בלילה לאור באור פני מלך חיים: (פיתוחי חותם)

באור יעקב

וירדו חיים שאלה...

שאל אותם רבי יעקב בניהותא: "מה הנכם רוצים ממני?" אמרו לו: "תן לנו את ממונך". השיבם: "הנה הכסף לפניכם, בואו וטלוהו". אמרו לו השוודדים: "תחלה עלינו להרגך, ואחר כך נקח את הכסף".

השיב להם בשלוח: "עשו מה שאתם רוצים". כגון המרצחים את נשקם לעבר הרב, והנה באותו הרגע ארע הנס. כל השוודדים שקעו עד חצי גופם באדמה, חלק גופם העליון עם הנשק שבידיהם נותר בחוץ, אך הם הפכו למשתקים.

משהבחין הערבי העומד ממרחק וכלו רועד על נפשו, בנס שארע, קרב לעבר הרב, ואז אמר לו הרב: "אמרת לי לך שלא תירא. השוודדים ישארו כך עד עולם מפני שפגעו בי, והם יהיו סימן לכל הגולנים, שאסור לגנוב".

חזר רבי יעקב לביתו שש ושמת, ולא ספר מאומה מכל אשר ארע עמו. נשותיהם של השוודדים שלא שבו החלו לדאג, פנו לערבי שלוח את הרב ותמחו: "בעלינו הלכו לשדד את הרב, והנה הרב שב, אך הם לא שבו".

ספר המלוח את המעשה ואמר לנשים: "אני מציע שתפלו לרגלי הרב ותבקשו ממנו מחילה". הם מהרו לעשות כדבריו, ורבי יעקב אמר שהוא מוחל אך ורק בתנאי שהשוודדים יבטיחו, שמעתה לעולם לא ישונו לעסק בגזל.

הלכו הנשים למקום שבעליהן שקעו באדמה, מסרו להם את דבריו הרב, השוודדים הניעו את ראשם והבטיחו שיעשו כפי שצוה, והנה נעשה הנס, האדמה פצתה את פיה והם יצאו לחיים.

ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם' (טו לב)

רבות היו הוצאות השיבה של רבנו, ישיבת יעקב. ועקב כך, על מנת לערף מגביות לצורך השיבה, ואף גם למען מגביות עבור רוחת עניי מחוז תאפילת, אזור מגוריו, נאלץ רבנו בעל 'אביר יעקב' זיע"א לעזוב את ביתו ולכתת רגליו בין הכפרים.

לפני צאתו לדרך, שכר ערבי שילך עמו ויסיעו בכל צרכיו, ויורה לו את הדרך לכפרי האזור. רבי יעקב נחל הצלחה גדולה בדרך, ובעמדו לשוב לביתו, בקש מהערבי שיכין את הבהמה ואת החפצים לדרך חזרה.

משיצאו את הכפר אמר רבי יעקב: "רצוני ללכת בדרך פלוגית, היא קצרה יותר ואני מכיר אותה היטב". מששמע הערבי את דברי הצדיק, אחזתו בהלה ושאל את הרב: "הכי אין הרב יודע שהדרך הזו מסכנת ביותר, נתן לעבר בה רק אחת לשבוע, בזמן שמצויות בה שירות רבות, וגם אז הדרך בגדר סכנה, יען מלאה היא בליסטים ובשוודדים".

אמר רבי יעקב: "אף על פי כן, רצוני ללכת בדרך זו". סרב הערבי ואמר: "אינני מוכן לזה בשום אופן". ענה רבנו: "הלא אני שכרתיך. ואם כן עליך ללכת עמי לכל מקום שארצה. אם הנך ירא פן תאשם שאתה הובלתני בדרך זו, הבא שני עדים ואתם בפניהם שאני בקשתך לעשות כך". נענה הערבי, והם יצאו לדרך.

לפתע, ראו ממרחק קבוצה גדולה של שוודדים מזינים, ופניהם לעבר הרב ומלוחו. השוודדים ידעו שהוא הלך לאסוף כספים, ועקבו אחריו כדי לגזל את כספו. החל הערבי לזעק לעברם: "הכסף לא נמצא אצלי, הוא אצל הרב", ונמלט על נפשו. כעבר שניות ספורות, כבר פתרו את הרב כארבעים גולנים מאימים, כלם נושאי נשק.

קדושת יעקב

על ידי הצער על גלות השכינה תבוא הגאולה

ולילה וכו' (יהושע א ח). גם הוא על דרך הרמזו לעיל דלעיל בתבת העלה שהיא ראשי תבות 'עשין לאוין חמשה חמשי תורה וכו', שהוא על דרך לא המדרש הוא העקר אלא המעשה וכו' (אבות פ"א ס"ז), וגם אין בור ירא חטא וכו' (שם פ"ב ס"ה), רק ואף טובים השנים מן האחד וכו'. וזהו 'זאת תורת העלה' דיקא, שהיא אחת שיש בה שתיים כרמז באותיותיה, תלמוד ומעשה וכו', 'היא העלה' דיקא וכו'.

וכן בכוח תשובה במחשבה ובמעשה ובכוח מסירות נפש

שעוד בה גם כן 'היא העלה על מוקדה' וכו', כרמזו לעיל בשאר אלו התבות תורה וקיום מצות וכו', והינו לומר גם כן שכמו מעשה הגופני זה של קרבן העלה שמביא בעל תשובה מכל מקום לעמת הרגורי עברה וכו', או לעמת העשין, או לעמת שניהם כידוע וכו', ככה זה בעל תשובה יעשה לו מנה ובה בכונתו ובמחשבתו בתשובתו הרמתה, שיחייב עצמו כמעשה קרבן עולתו וכו', ובכל האפשר לדמות לכל מעשה ההוא ירדף אחריו לקימו מנה ובה הן במחשבה הן במעשה וכו'. וזהו 'זאת תורת העלה היא העלה' דהינו תרתי לעמת תרתי, גוף העולה והמביאה וכו'. שכמו שקרבן עולה זאת 'על מוקדה על המזבח כל וכו', ככה בעולה יעשה לו בכל האפשר כנזכר וכו', וכרמזו נמי בקיום קריאת שמע שעל המטה ותיקון חצות ותורה לשמה כל היום וכל הלילה וכו'. גם לרבות ולכלל הרוני מלכות על קדוש ה' יתברך שמו ותורתו הקדושה כידוע וכו', וזהו 'על מוקדה על המזבח' וכו', שרפה והרג וכו', 'כל הלילה הגלות כנזכר לעיל מזהר הקדוש וכו', 'עד הבקר' של הגאולה וכו'. 'ואש המזבח תוקד בו' 'אשדת' כנזכר, שגם כן 'תוקד' ביצרו הרע, על דרך משכחו לבית המדרש וכו' (סוכה נ"ב). ובזה נמי יחא כאן קרבן עולה דיקא, שעל ידי כן עולים ומתבררים ניצוצות הקדשה כידוע וכו', והינו גם כן כפל 'העולה' וכו': (פתח האולה)

על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו (ו ב)

הינו על פי דרכנו ברמז הרמזו לעמת עלית מלכות שמים וכו', שגם כן על דרך 'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא טו) 'בכל צרתם לו צר' וכו' (ישעיה סג ט), כ"ב-כו' קלני מראשי קלני מזרועי וכו' (סנהדרין מו). וכמו שהיתה העולה מתוקדת על גבי המזבח כל הלילה עד הבקר וכו', לכלות ולשרף כל ההוא סטרא בזמן שבית המקדש היה קיים וכו', ככה לעמת זה דיו לעבד להיות כרבו, בניה ישראל, לסבל צערה וכו', בכדי שיתקרב הקץ ותחזור העטרה לישנה וכו', ומכללות צערה וגם צער בניה יחד כאחד טובים. גם לעמת קרבן עולה, דהינו סגלה שהיתה נעשית על ידה וכו', וכשהיא 'והוא מחלל מפשעינו מקדא' וכו' (ישעיה נ"ג ה). וכן אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה וכו' (ברכות סג), וזהו רמז 'על מוקדה' וכו'.

תקון חצות והלימוד שלאחריו ג"כ מסייעים לגאולה

גם לרבות על מוקדה גימטריא רנה, על דרך אין רנה של תורה וכו'. גם צרופ קול דמעה, על דרך 'כה אמר ה' קול ברמה' וכו' 'רחל מבכה על בגי' וכו' (ירמיה לא י"ד), שעוד בה גם כן סגלת תקון חצות וכו', וזהו 'על מוקדה' לעמת תקון חצות כנזכר וכו'. 'על המזבח' לעמת קריאת שמע על המטה, על דרך יחוד 'אחד' וכו', 'בדרך אפקיד רוחי' וכו' (תהלים לא ו), והינו לומר 'על מוקדה' שהוא לעמת תקון חצות, שבא אחר המזבח, קריאת שמע כנזכר שקדמה אליו וכו', וזהו 'על מוקדה על המזבח' כנזכר וכו'. 'כל הלילה' דיקא חצות האחרון, כידוע מזהר הקדוש וכו' בתקון חצות ותורה לשמה, וזהו 'כל הלילה' ד"ק וכו'. 'עד הבקר' לכלל גם כן תפלת הבקר תפלת שחרית וכו', שכל אלו המצות סגלתם המה להם לתת עזר וסיוע לגאולה וכו'. וזהו נמי 'ואש המזבח תוקד בו' יומם ולילה, כידוע לעמת 'אשדת', על דרך 'והגית בו יומם